

# Imdhíonadh déagóirí

d'aois 14 go 18



mmunisation

the safest way to protect yourself

## Réamhrá

Tá an treoir seo do dhéagóirí 14 agus 18 mbliana d'aois, agus dá dtuismitheoirí. Míníonn sé:

- faoi na Himdhíontaí a thugtar do dhéagóirí, de ghnáth nuair a bhíonn siad fós ar scoil;
- cén fáth go bhfuil na Himdhíontaí seo ag teastáil;
- cad iad na fo-iarsmaí a d'fhéadfadh a bheith acu.

Freagraíonn an treoir cuid de na ceistanna is coitianta faoi na himdhíontaí seo freisin.

Má tá aon cheist agat nó má theastaíonn tuilleadh faisnéise uait, labhair le d'altra scoile, nó leis an dochtúir nó an altra ag máinliacht do dhochtúir teaghlaigh. Is féidir leat cuairt a thabhairt freisin ar [www.publichealth.hscni.net](http://www.publichealth.hscni.net) nó [www.nidirect.gov.uk/immunisation-vaccines](http://www.nidirect.gov.uk/immunisation-vaccines)



## Cén fáth a bhfuil Imdhíonadh uainn?

Tá sé i gceist leis an gclár náisiúnta imdhíonadh go bhfuil galair chontúirteacha cosúil le teiteanas, diftéire agus póilió imithe go praiticiúil sa Ríocht Aontaithe. Ach d'fhéadfadh na galair seo teacht ar ais - tá siad fós timpeall san Eoraip agus ar fud an domhain. Sin an fáth go bhfuil sé chomh tábhachtach duit tú féin a chosaint. Sa Ríocht Aontaithe coimeádtar an chuid is mó de na galair seo ar bhfad ag na rátaí arda imdhíonaithe.

## Conas a oibríonn vacsaíní?

Tá cuid bheag den baictéar nó den víreas atá ina chúis le galar i vacsaíní, nó méideanna beaga de na ceimiceáin a tháirgeann an baictéar. Oibríonn vacsaíní trí chóras imdhíonachta an choirp a spreagadh chun antasubstaintí a dhéanamh (substaintí chun ionfhabhtú agus galair). Mar sin má thagann tú i dteagmháil leis an ionfhabhtú, aithneoidh na antasubstaintí é agus cosnóidh tú.

## Ciallaíonn tú féin a chosaint ar dhaoine eile

Nuair a chosnaítear go leor den daonra ó ghalar speisialta trí vacsaíní, cabhraíonn sé seo le scaipeadh an ionfhabhtaithe sin sa phobal a chosc. Tugtar cosaint tréada air seo. Trí vacsaín a bheith agat, is féidir leat cabhrú le do chairde agus do theaghlach a d'fhéadfadh a bheith leochaileach nó nach féidir a vacsaíniú a chosaint agus an dóchúlacht go dtarlóidh ráig galar a laghdú.

## Vacsáin teiteanas, diftéire agus póilió (TD/IPV)

Cuireann TD/IPV, a thugtar in instealladh amháin, an chosaint a fuair tú mar leanbh i gcoinne teiteanas (T), diftéire (d) agus póilió (IPV - vacsaín póilió neamhghníomhachtaithe).

## Cad iad na galair a choscfaidh TD/IPV?

### Teiteanas

Is galar pianmhar é teiteanas a théann i bhfeidhm ar na matáin agus a d'fhéadfadh fadhbanna anáilaithe a bheith. Bíonn tionchar aige ar an néarchóras agus féadann sé marú. Is cúis le teiteanas nuair a théann frídíní a fhaightear in ithir agus aoileach isteach sa chorp trí ghearrthacha nó dónna oscailte. Ní féidir é a chur ar aghaidh ó dhuine go duine ach bíonn sé i láthair i gcónaí san ithir.

## Diftéire

Is galar tromchúiseach é diftéire a thosaíonn de ghnáth le scornach tinn agus a fhéadann forbairt go tapa chun fadhbanna le anáil a chruthú. Féadann sé damáiste a dhéanamh don chroí agus don néarchóras, agus i gcásanna tromchúiseacha is féidir leis a mharú. Sula dtugadh an vacsaín diftéire isteach, bhí suas le 1,500 cás diftéire gach bliain i dTuaisceart Éireann.

## Póilió

Is víreas é póilió a ionsaíonn an néarchóras agus is féidir leis na matáin a cuir pairilis ar go buan. Má théann sé i bhfeidhm ar na matáin cliabhach nó ar an inchinn, is féidir le póilió a mharú. Sula dtugadh an vacsaín póilió isteach, tharla suas le 1,500 cás de phóilió pairiliseach i dTuaisceart Éireann gach bliain.

## Má bhí mé imdhíonaithe i gcoinne teiteanas, diftéire agus póilió mar leanbh, an bhfuil mé faoi chosaint fós?

B'fhéidir go mbeidh roinnt cosanta agat fós, ach teastaíonn an teanndáileog seo uait chun do ghnáthaimhdhíonadh a chur i gcrích agus cosaint fhadtéarmach.

## Cé mhéad teanndáileoga is gá dom a bheith agam?

Teastaíonn cúig dáileog de vacsaíní teiteanas, diftéire agus póilió san iomlán uait chun do himdhíonacht a thógáil agus a choinneáil. Ba chóir go mbeadh:

- na chéad trí dáileog mar leanbh;
- an ceathrú dáileog nuair a bhí tú idir trí agus cúig bliana d'aois, sula dtosaíonn tú ar scoil;
- an cúigiú dáileog anois.

Níor chóir go mbeadh níos mó ná cúig dháileog de vacsaín teiteanas, diftéire nó póilió de dhíth ort i rith do shaoil, ach b'fhéidir go mbeidh dáileoga breise de na vacsaíní ag teastáil uait má tá tú ag tabhairt cuairte ar thíortha áirithe. Seiceáil leis an altra ag máinliacht do dhochtúir teaghlaigh.

***Má cheapann tú go mb'fhéidir gur chaill tú aon cheann de do dáileoga, labhair leis an altra scoile nó le do dhochtúir.***

## An vacsaín MenACWY

### Cad é galar meiningeacocúil?

Is galar neamhchoitianta ach atá bagrach don bheatha é galar meiningeacocúil de bharr baictéir meiningeacocúil atá roinnte ina roinnt grúpaí. Is iad na cinn is coitianta ná A, B, C, W agus Y. Tá an baol is airde galar meiningeacocúil ag naíonáin, leanaí óga, déagóirí agus daoine fásta óga. Is féidir le galar meiningeacocúil a bheith ina chúis le meiningíteas agus seipticéime.

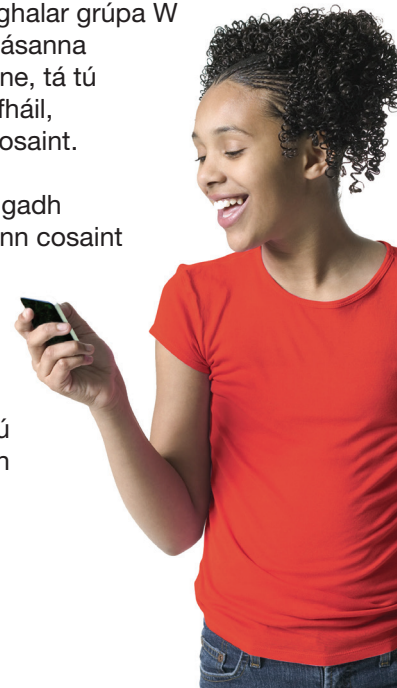
### Cad iad meiningíteas agus seipticéime?

Tá meiningíteas contúirteach at an líneáil timpeall na hinchinne agus corda an dromlaigh. D'fhéadfadh sé a bheith mar thoradh ar ionfhabhtú le baictéir nó víreas nó mar thoradh ar ghortú. Is é an seipticéime nuair a théann baictéir isteach sa sruth fola agus is cúis le nimhiú fola. Is féidir leis an dá choinníoll seo seipsis a spreagadh. Is freagra imdhíonachta an-mhór agus atá bagrach don bheatha é seipsis ar aon ionfhabhtú agus d'fhéadfadh damáiste fíocháin, teip orgán agus bás a bheith mar thor.

### Cén fáth a bhfuil an vacsaín MenACWY á thairiscint dom anois?

Cosnaíonn an vacsaín MenaCWY i gcoinne galar grúpa meiningeacocúil A, C, W agus Y. Le déanaí, tá méad ú mór tagtha ar ghalar grúpa W meiningeacocúil sa RA, agus mar thoradh ar roinnt básanna i measc naíonáin agus déagóirí. Mar dhéagóir níos sine, tá tú i mbaol níos airde galar grúpa W meiningeacocúil a fháil, mar sin ní mór duit vacsaíniú a fháil chun tú féin a chosaint.

Tá galar grúpa C meiningeacocúil annamh anois ó tugadh vacsaíniú MenC isteach i 1999. Mar sin féin laghdaíonn cosaint ón dáileog vacsaín MenC a thug tar do leanaí sna blianta déagóirí, agus sin an fáth go dteastaíonn dáileog teanndáileog uait. Tabharfaidh an vacsaín MenACWY cosaint duit i gcoinne grúpaí meiningeacocúil A, W agus Y agus cuirfidh sé le do chosaint i gcoinne galar MenC. Laghdaíonn vacsaíniú an riosca go n-iompraíonn tú na baictéir agus mar sin cosnaíonn sé daoine eile timpeall ort.



## Ceisteanna coitianta

### Conas a thabharfar na vacsaíní dom?

Beidh instealladh amháin agat do gach vacsaín i do lámh uachtarach. Is maith le duine ar bith instealltaí, ach tá sé an-tapa. Tá an tsnáthaid a úsáidtear beag agus níor chóir duit ach priocadh beag a mhothú. Má tá tú beagán neirbhíseach faoin instealladh a fháil, inis don altra nó don dochtúir sula mbeidh sé agat.

### An bhfuil aon chúiseanna ann nár chóir dom a imdhíonadh?

Níl mórán cúiseanna ann nár chóir duit a bheith imdhíonaithe. Ba chóir duit a chur in iúl do dhochtúir teaghlaigh nó d'altra má tá tú:

- teocht nó fiabhras an-ard a bheith agat;
- bhí trithí nó taomanna acu;
- bhí droch-imoibriú acu ar aon imdhíonadh;
- bhí ailléirge tromchúiseach acu le haon rud;
- bhí neamhord fuilithe acu;
- go raibh cóireáil acu le haghaidh ailse;
- aon tinneas a bheith agat a théann i bhfeidhm ar an gcóras imdhíonachta (m.sh. leaicéime, VEID nó SEIF);
- ag glacadh aon leigheas a théann i bhfeidhm ar an gcóras imdhíonachta (m.sh. stéaróidigh dáileog ard nó cóireálacha a thugtar tar éis trasphlandú orgán);
- tá siad ag iompar clainne;
- aon tinneas tromchúiseach eile a bheith agat.

Ní chiallaíonn siad seo i gcónaí nach féidir leat a imdhíonadh ach cabhraíonn sé leis an dochtúir nó an altra cinneadh a dhéanamh cé na himdhíonachtaí is fearr duit agus an gcaithfidh siad aon chomhairle eile a thabhairt duit. Níl stair teaghlaigh breoiteachta ina chúis riamh nach ndéanfar imdhíonadh ort.

### An bhfuil aon fo-iarsmaí ann?

Is coitianta roinnt at agus deargadh a fháil nuair a bhíonn an instealladh agat. Uaireanta forbraíonn cnap beag gan phian, ach de ghnáth imíonn sé seo i gceann cúpla seachtain. Is annamh a bhíonn éifeachtaí níos tromchúiseacha ach tá fiabhras, tinneas cinn, meadhrán, borrfaireoga agus breoite.

Má bhraitheann tú go dona tar éis an imdhíonaithe, is féidir leat paraicéiteamól a ghlacadh. Léigh na treoracha ar an bpacáiste go cúramach agus glac an dáileog ceart do d'aois. Más gá, glac an dara dáileog ceithre go sé uair an chloig ina dhiaidh sin. Má tá do theocht ard fós tar éis an dara dáileog, labhair le do dhochtúir.

### *Cuimhnigh, má tá tú faoi bhun 16 níor chóir duit cógais a ghlacadh ina bhfuil aspairín.*

Ba chóir duit a rá do dhochtúir má tá aon fhadhb agat a d'fhéadfadh a bheith nasctha le d'imdhíniú.



## An iad seo an t-aon imdhíonadh a theastaíonn uaim anois?

Ó 2019 tá an vacsaín papillomaviris daonna (HPV) ar fáil do gach duine óg 12 go 13 bliana d'aois (scoilbhliain 9) chun cosaint a dhéanamh ar ailsí a bhaineann le HPV lena n-áirítear ailse ceirbheacs (i gcailíní) agus ailsí béil, scornach, anas agus réigiún na mball giniúna (i mbuachaillí agus cailíní) agus faithne na mball giniúna. Le haghaidh tuilleadh faisnéise féach [www.nidirect.gov.uk/articles/hpv-vaccine-adolescents-aged-12-13-years-old](http://www.nidirect.gov.uk/articles/hpv-vaccine-adolescents-aged-12-13-years-old)

*Is smaoineamh maith é a sheiceáil leis an altra nó leis an dochtúir go bhfuil do chuid imdhíonaithe go léir cothrom le dáta, m.sh. MMR.*

## An vacsaín MMR

Cosnaíonn MMR i gcoinne leicneach (M), bruitíneach(M) agus rubella (R; bruitíneach dhearg).

Tá sé tábhach tach go bhfaighidh tú dhá dáileog de MMR chun a chinntiú go bhfuil tú cosanta go hiomlán i gcoinne leicneach, bruitíneach agus rubella.

Má cheapann tú go mbaineann sé seo leat, ba chóir an dara dáileog a thairiscint duit ag an am céanna le do TD/IPV agus MenACWY. Mura bhfuil, iarr ar do dhochtúir teaghligh nó d'altra faoi.

Mura raibh an vacsaín MMR agat riamh, ba chóir go mbeadh dáileog amháin agat anois agus dáileog eile i mí amháin.

## Is féidir le deacrachtaí tromchúiseacha a bheith ag leicneach, bruitíneach agus rubella go léir.

- Is féidir le bruitíneach a bheith ina chúis le hionfhabhtuithe cluaise, fadhbanna riospráide agus meningitis/einceifealaíteas (athlasadh). Tá seans 1 i 2,500-5,000 aige bás a chúis leis.
- Is féidir le leicneach bodhaire a bheith ina chúis le téarnamh páirteach nó iomlán de ghnáth. Féadann sé a bheith ina chúis freisin le uiríochta borrach pianmhar i mbuachaillí ógánach agus fir, agus athlasadh na n-ubhagáin i gcailíní ógánach agus i mban. Sula tugadh isteach an vacsaín MMR, ba é an chúis is mó le meiningíteas víreasach i leanaí é.
- Is féidir le Rubella athlasadh na hinchinne a bheith ina chúis freisin agus féadann sé dul i bhfeidhm ar téachtadh fola. I measc na mban torracha d'fhéadfadh sé a bheith ina gcúis le caomhnú nó fadhbanna móra sláinte dá leanaí mar daille, bodhaire, fadhbanna croí nó damáiste inchinne.

## An bhfuil aon chúiseanna ann nár chóir dom a imdhíonadh le MMR?

Níl mórán cúiseanna ann nár chóir duit a bheith imdhíonaithe le MMR, ach ba chóir duit a chur in iúl don dochtúir nó an altra an bhfuil aon cheann de na coinníollacha atá liostaithe ar leathanach 6 agat.

## An bhfuil aon fho-iarsmaí ag MMR?

Tá fo-iarsmaí tar éis MMR an-annamh. Thart ar sheachtain go 10 lá tar éis an imdhíonaithe féadfaidh tú a bheith fiabhras, gríos cosúil le bruitíneach a fhorbairt agus dul as do bhia de réir mar a thosaíonn an chuid bruitíneachín den vacsaín ag obair. B'fhéidir go bhfaighidh tú roinnt pian agus pian i do hailt freisin.

Thart ar dhá sheachtain tar éis MMR a fháil, is annamh, d'fhéadfá gríos de spotaí cosúil le ballbhrú a fháil mar gheall ar an gcuid rubella den imdhíonadh. Is gnách go bhfeabhsaíonn sé seo leis féin, ach má fheiceann tú spotaí mar seo, taispeáin iad do do dhochtúir.

Thart ar thrí seachtaine tar éis an insteallta b'fhéidir go bhfaighidh tú foirm éadrom de leicneach ó am go chéile de réir mar a thosaíonn cuid na leicneach de MMR isteach.

Taispeánann comparáidí idir fo-iarsmaí MMR agus fo-iarsmaí bruitíneach, leicneach nó rubella go bhfuil an vacsaín i bhfad níos sábháilte ná na galair.

## Cá bhfaighidh mé tuilleadh eolais faoi na vacsaíní?

Rinneamar iarracht na pointí is tábhachtaí a chlúdach faoi na vacsaíní atá á dtairiscint duit sa bhileog seo. Más mian leat tuilleadh faisnéise, áfach, is féidir leat cóip den bhileog faisnéise othar nó PIL a fháil ó shuíomh gréasáin oifigiúil na Leigheasanna. Tabhair cuairt ar [www.medicines.org.uk/emc](http://www.medicines.org.uk/emc) agus clóscríobh isteach ainm na vacsaíní. Úsáidtear dhá vacsaín éagsúla i gcoinne MMR i dTuaisceart Éireann mar sin cuirtear ainmneacha an bheirt ar fáil anseo, agus soláthraíonn an dá cheann comh-cosaint:

- Teiteanas, diftéire, teandáileog póilió: Revaxis
- Vacsaín MenACWY: MenQuadFi
- Vacsaín MMR: MMR VaxPro<sup>1</sup> nó Priorix

Is féidir leat teagmháil a dhéanamh leis an altra scoile freisin chun aon imní a d'fhéadfadh a bheith agat a phlé.

<sup>1</sup> Tá geilitín ó mhúiceoil ann. Tá rogha eile ar fáil - labhair le do dhochtúir nó le d'altra le haghaidh tuilleadh faisnéise.



## Eolas faoi meiningíteas agus seipticéime

Is féidir le baictéir meiningeacócúil a bheith ina chúis le meiningíteas (athlasadh líneála na hinchinne) agus seipticéime (nimhiú fola). Tá meiningíteas agus seipticéime an-tromchúiseach - féadann siad faoi chúis le míchumas buan agus bás - agus is féidir leis na comharthaí teacht ar aghaidh go tapa mar sin caithfidh tú cóireáil a fháil láithreach. Ní chosnóidh an teanndáileog MenaCWY a thuairiscítear níos luaithe ach ar chuid de na baictéir a chruthaíonn meiningíteas agus seipticéime ach ní gach ceann acu, mar sin ní mór duit na comharthaí agus na hairíonna a bheith ar an eolas fós.

### Cad ba chóir dom a lorg?

I leanaí níos sine, déagóirí agus daoine fásta, d'fhéadfadh go n-áireofaí na **príomh**-chomharthaí meiningíteas:

- muineál righin (seiceáil gur féidir leo a gcuid glúine a phóg nó teagmháil a dhéanamh lena éadan lena nglúine);
- tinneas cinn an-dona (ní cúis é seo ina chúis le cúnamh leighis a fháil);
- neamhthaitníonn soilse geala;
- urlacan;
- fiabhras;
- a bheith codlatach, chomh sofhreagrach nó mearbhall;
- gríos;
- tarraingtí nó urghabhálacha;



agus d'fhéadfadh a bheith san áireamh ar phríom **h**-chomharthaí seipticéime:

- a bheith codladach, chomh sofhreagrach, folamh nó mearbhall (comhartha déanach i seipticéime);
- pian agus pian tromchúiseacha sna hairm, na cosa agus na hailt;
- lámha agus cosa an-fhuar;
- creathadh;
- análú tapa;
- spotaí dearga nó corcra nach n-imíonn faoi bhrú (déan an tástáil gloine a mhíniú thíos). Tá sé seo níos deacra a fheiceáil ar chraiceann dorcha, seiceáil taobh istigh de dhíon an bhéil, áit a bhféadfadh spotaí a bheith níos infheicthe;
- urlacan;
- fiabhras;
- buinneach agus crampaí boilg.

Tá sé tábhachtach a mheabhú nach bhforbróidh gach duine na hairíonna go léir atá liostaithe. Má fhorbraíonn duine aonair cuid de na hairíonna atá liostaithe, go háirithe spotaí dearga nó corcra, faigh cabhair leighis go **práinne** ach. Mura féidir leat teagmháil a dhéanamh le do dhochtúir, nó mura bhfuil imní ort fós tar éis duit comhairle a fháil, muintín as d'instint agus tabhair an duine aonair chuig an roinn éigeandála san ospidéal is gaire duit.

**Brúigh gloine go daingean i gcoinne an ghríos. Más féidir leat an gríos a fheiceáil fós tríd an ngloine, faigh cabhair dochtúra láithreach.**



Íomhá ar fáil ag Meningitis Research Foundation meningitis.org



Íomhá ar fáil ag Meningitis Now meningitisnow.org

## Cá bhfaighidh mé tuilleadh eolais?

Soláthraíonn Meningitis Research Foundation agus Meningitis Now faisnéis faoi meiningíteas.

Cuir glooch ar líne chabhrach saor in aisce ar Meningitis Now ar 0808 80 10 388 Dé Luan go Déardaoin 9.00am go 4.00pm; Dé hAoine 9.00am go 1.00pm nó tabhair cuairt ar an suíomh gréasáin ag [www.meningitisnow.org](http://www.meningitisnow.org)

Cuir glooch ar líne chabhrach saor in aisce ar an Meningitis Research Foundation ar 080 8800 3344 Luan go hAoine 9.00am go 5.00pm, ríomhphost chuig [helpline@meningitis.org](mailto:helpline@meningitis.org) nó tabhair cuairt ar [www.meningitis.org](http://www.meningitis.org)

Féadfaidh tú comhairle a iarraidh ar do dhochtúir, d'altra cleachtais nó do chuirteoir sláinte freisin.



Le haghaidh tuilleadh sonraí maidir le gach vacsaíniú a thairgtear i dTuaisceart Éireann, téigh ar

[www.nidirect.gov.uk/immunisation-vaccines](http://www.nidirect.gov.uk/immunisation-vaccines)



### Public Health Agency

12-22 Linenhall Street, Belfast BT2 8BS.  
Tel: 0300 555 0114 (local rate).  
[www.publichealth.hscni.net](http://www.publichealth.hscni.net)

Find us on:



Is é seo an clár reatha agus d'fhéadfadh sé a bheith beagán difriúil ó nuair a bhí tú níos óige. Taobh istigh den bhileog gheobhaidh tú sonraí faoi na vacsaíní ba chóir duit dul suas orthu má chaill tú amach. Is féidir é seo a shocrú le do dhochtúir teaghlaigh.

Más mian leat tuilleadh faisnéise faoi lmdhionadh, tabhair cuairt ar [www.publichealth.hscni.net](http://www.publichealth.hscni.net) nó [www.nhs.uk/vaccinations](http://www.nhs.uk/vaccinations)

Tá an foilseachán seo oiriúnaithe ó fhaisnéis a d'fhorbair an Ghníomhaireacht um Slándála Sláinte na Ríocht Aontaithe (UKHSA) ar dtús agus úsáidtear é faoin gCeadúnas Open Government v 3.0